

**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

Această carte a fost tradusă cu sprijinul
financiar al Centrului pentru Carte și Lectură
al Ministerului Culturii din Italia.

CENTRO
PER IL LIBRO
E LA LETTURA

ANDREA BAJANI
CARTEA
CASELOR

Traducere din italiană și note de
MIHAI BANCIU

HUMANITAS
fiction

Redactor: Anca Dumitru
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Ana-Maria Vieru
DTP: Dragoș Dumitrescu, Veronica Dinu

Tipărit la Livco Design

ANDREA BAJANI

IL LIBRO DELLE CASE

Copyright © 2021 by Andrea Bajani

Published by arrangement with The Italian Literary Agency

© HUMANITAS FICTION, 2022, pentru prezenta versiune
în limba română.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BAJANI, ANDREA

Cartea caselor / Andrea Bajani; trad. din italiană și note

de Mihai Banciu. – București: Humanitas Fiction, 2022

ISBN 978-606-097-083-5

I. Banciu, Mihai (trad.; note)

821.131.1

EDITURA HUMANITAS FICTION

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021 / 408 83 50, fax 021 / 408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0723 684 194

In memoriam
A.A.F.

„Xavier îi răspunse că un cămin nu se rezumă la un șifonier de rufe sau la o pasăre în colivie, el fiind marcat de prezența ființei pe care o iubim. Și-i mai adăugă apoi că el, personal, nu avea nimic, nici cămin, nici bunuri; spre a se exprima astfel, căminul lui era în pașii săi, în mersul său, în călătoriile sale. Căminul lui era acolo unde se deschideau orizonturi necunoscute. El nu știa să trăiască decât trecând dintr-un vis într-altul, dintr-un peisaj într-altul.“¹

Milan Kundera, *Viața e în altă parte*

1. Milan Kundera, *Viața e în altă parte*, traducere din cehă de Jean Grosu, București, Humanitas Fiction, 2020, pp. 92–93.

Casă de la subsol, 1976

Prima casă are trei dormitoare, o sufragerie, o bucătărie și o baie. Camera unde doarme copilul, pe care prin convenție îl vom numi Io¹, este de fapt o odăiță cu un mic pat pliant. E cam umedă, ca de altfel toată casa. N-are ferestre, însă e confortabilă și e situată lângă bucătărie. Zângănitul vaselor, bocănitul ritmic al cuțitului pe tocător, jetul de apă prelung, în chiuvetă, se numără probabil printre primele amintiri ale lui Io, chiar dacă el nu realizează acest lucru. După cum nu își amintește bufnetul moale al ușii frigiderului când se închide ori rezistența la smucitură atunci când se deschide. Și mica polifonie a bucătăriei: lovituri de metale cu contrapuncte de ceramică, jeturi hidrice, bâzâitul frigiderului, ventilatorul hotei de deasupra aragazului.

Casa e situată sub nivelul străzii. Ca să ajungi la apartament trebuie să cobori la primul nivel subteran, luând-o pe o scară în spirală sau folosind ascensorul. Aerul pe care-l respiri la intrare, de unde pornește o fâșie de covor roșu ce se îndreaptă spre scări, este foarte diferit de cel de la nivelul de dedesubt, unde umezeala a răspândit peste tot un miros de pivniță. De altfel, pivnițele se află la același nivel cu apartamentul lui Io, împreună cu două uși de lemn masiv, dincolo de care trăiesc familii neprecizate.

Casa de la subsol nu este însă situată toată sub nivelul străzii. Sufrageria, bucătăria, baia și dormitoarele dau, de fapt, în două

1. Eu (în it., în orig.).

curți interioare. Sufrageria, bucătăria și baia pe o latură, dormitoarele pe cealaltă. Curțile interioare, sau grădinile de ciment, se află în mijlocul unui șir de clădiri cu cinci ori șase etaje construite în anii cincizeci sau șaiszeci ai secolului XX.

Ieșind în curtea interioară, nu poți decât să-ți întinzi gâtul. Bunica lui Io – de acum înainte Bunica – îndeplinește în fiecare dimineață același ritual: iese, își întinde gâtul și privește în sus până la cer ca să vadă cum e vremea. După care intră din nou în casă.

Stând înăuntrul Casei de la subsol ai impresia că afară este tot timpul înnorat. Ferestrele care dau către cele două grădini de ciment nu sunt suficiente ca să îi îngăduie zilei să pătrundă în camere. Ca atare, în casă se intră aprinzând un bec cu abajur aflat pe coridor.

În întunecimea aceea Io face primii săi pași. Lucrurile și mobilierul își aruncă umbrele pe pardoseală, se lătesc, inundă apartamentul; urcă pe mese, pe pervazuri, pe coșul de fructe de ceramică expus întotdeauna în centrul mesei. Io învață să se miște printre umbrele acelea, să le calce în picioare, să fie înghițit de ele. Mergând de-a bușilea, uneori dispare într-o umbră, ori lasă afară numai o mână, sau un picior, care la lumină par abandonate: Io este mărunțit de întuneric, lasă bucați din el pe covor.

În Casa de la subsol luminile sunt stinse numai când toată lumea doarme ori când pleacă: spațiul este redat întunericului, elementul său natural. Ușa închisă de patru ori, zgomot de voci pe scări, după care tăcere. În clipa aceea umbrele se desprind cu totul de pe lucruri, se năpustesc pe podea, supun fiecare centimetru, cuceresc casa.

În curtea interioară spre care dau bucătăria, baia și sufrageria trăiește Țestoasa. Își duce existența mai mult ascunsă după ghivece ori în carapacea ei. E scumpă la vedere. Numai când iese Bunica „aleargă” stângace înaintea ei, traversând curtea; lovește repetat pământul cu platoșa ei de broască țestoasă, mereu cu aceeași cadență a bucuriei. Bunica o ridică și

îi vorbește; ea își agită în aer cele patru labe zbârcite, experimentând astfel zborul asistat între blocurile acelea care constrâng cerul într-un pătrat. Apoi se întoarce în spatele ghivecelor, târând după ea frunza de salată pe care i-a adus-o Bunica și pe care o va mânca cu parcimonie, mărunțind-o cu gura cornoasă până când o va face să dispară.

Țestoasa este primul animal cu care a avut de-a face Io în Casa de la subsol. Și de altfel Io este singura ființă omenească – în afară de Bunica – căreia broasca țestoasă îi arată capul, scoțându-l din carapace.

Io o caută prin curte, știe unde să o găsească: merge de-a bușilea până la ea, străbate grădina de ciment în mare viteză, într-un ritm al genunchilor tot mai rapid cu fiecare zi. Întotdeauna întâlnirea lor are loc în spatele ghivecelor de flori. Io bate cu palmele carapacea Țestoasei într-o percuție agitată și veselă. Percuția aceea tribală – Io e așezat pe jos, pe tronul moale al propriului scutec – este probabil primul ritual pe care-l îndeplinește. El bate ritmul pe carapace, iar Țestoasa scoate capul afară.

Țestoasa este și prima ființă de la care Io ia exemplu: spre deosebire de aproape toți ceilalți copii, care detestă orice formă de zarzavat, Io cere în mod regulat să mănânce salată. Până și modul de a se deplasa a fost într-un totuț împrumutat de la broasca țestoasă: momente lungi de nemișcare în locurile ascunse din casă, urmate de accelerări bruște pe coridor.

Atunci când cei doi se află față în față pe pardoseală, Io râde întotdeauna zgometos. După care își apropie piciorușul gol de botul broaștei țestoase și îi atinge capul cu degetul mare. Degetul mare al lui Io și capul Țestoasei au aceeași formă, și de aceea Io este convins că propriul cap se află în picior. În imaginea primilor săi ani de viață, Io este așadar o broască țestoasă cu două capete. Io și Țestoasa se salută prin intermediul picioarelor copilului.

Casa de la subsol e situată pe una dintre cele șapte coline ale Romei.

Pe culmea colinei, în fiecare zi, doi soldați ai armatei italiene scot un tun din adăpost¹. Când bate ora douăsprezece, trag cu salve oarbe spre Roma. Cei prezenți aplaudă butaforia: armata italiană, trăgând asupra propriei capitale. Bubuitura îi face deseori să plângă pe copii, căroro părinții încearcă zădărnice să le explice înțelesul termenului de simulare și diferența dintre aceasta și realitate. Explozia se aude la kilometri depărtare, își propagă unda de șoc spre panoramă, aceeași către care se precipită aparatele de fotografiat ale celor prezenți acolo.

În Casa de la subsol trăiesc Tatăl, Mama, Sora, Bunica. Și Io.

1. Piesa de artilerie situată pe colina Gianicolo, care marchează zilnic ora 12.00 printr-o salvă.

Casă cu radiator, 1998

Piatra de temelie a fost achiziția televizorului, care acum e așezat pe o pardoseală de plăci de teracotă aparentă. Este un aparat de uz casnic de dimensiuni reduse – paisprezece inchi, după cum scrie pe cutie –, însă are puterea să pună oamenii la podea: Io se întinde pe jos pe o parte, asemenea unui etrusc pe mormânt, și se uită la ecranul luminat.

Cumpărarea lui a fost instinct pur, milioane de ani de evoluție a speciei, cunoaștere dobândită odată cu genele. Încă nefamiliarizat cu Torino, a mers la singurul magazin cu aparate de uz casnic pe care îl cunoaște, întrucât a trecut pe lângă el cu tramvaiul în fiecare zi vreme de zece luni: se află la periferie, lângă intrarea pe șoseaua de centură, vinde televizoare, mixere, mașini de spălat și multe altele, toate aranjate în vitrină ca o imagine a eficienței.

Călătoria cu autobuzul către prima lui casă de tânăr absolut a reprezentat, prin urmare, un ritual de ridicare în grad. Io a urcat în 55 cu marea cutie Panasonic, cerând scuze tuturor pentru deranj și dând vina pe ambalaj. L-a așezat pe primul loc care s-a eliberat și a rămas în picioare, alături, să-l păzească. La cea de-a douăsprezecea stație, numărată după pufăitul ușilor, a coborât, a mers trei sute de metri cu coletul în brațe, iar apoi a urcat patru etaje pe jos.

Privirea colocatarului său – proprietarul locuinței, un bărbat la aproape șaizeci de ani, marcat la prima vedere de o nereușită personală – a fost de jubilație ascunsă și de dezaprobare fermă: nu vrea să plătească abonamentul, nu vrea să aibă necazuri,

însă știe că va profita de el. În picioare, pe prag, l-a privit pe Io cum scoate televizorul din polistiren, îl pune pe pardoseală și apasă pe buton. Pe primul canal recepționat, o crainică bine îmbrăcată a fost unica prezență feminină în camera aceea.

Faptul că este numai o locuință provizorie o demonstrează limpede absența unui dulap în camera lui Io, în pofida unei luni și jumătate care a trecut de la venirea lui. Valiza larg deschisă lângă micul pat pliant constituie dulapul în care își ține hainele. De altfel, nu există o înțelegere propriu-zisă, nici un contract înregistrat între el și gazda lui. Plata chiriei se face în mână, la fiecare sfârșit de lună, iar în rest, singura condiție este ca Io să rămână în oraș marțea după-amiază până la cină, pentru a-i permite proprietarului sodomia sa săptămânală.

Activitatea sexuală a lui Io – lucru care nu se precizează în înțelegere – are la dispoziție întregul sfârșit de săptămână, când colocatarul său dispare și pleacă în provincie.

Nu va dura prea mult, le e limpede amândurora, după cum amândurora le e clar că va fi mai frumos să își amintească de această conviețuire decât să o trăiască în fiecare zi. Altminteri nu există nici o altă relație între ei în afară de împărțirea rafturilor frigiderului și o politețe igienizată de discreție. Viața se petrece mai ales în camere. Restul casei nu există: constă dintr-o bucătărie fără fereastră – în realitate cu niște gratii care dau pe scară –, fără spațiu în care să te miști și cu o masă la care poate mânca numai o singură persoană. Și un hol de intrare ocupat aproape în întregime de un radiator cu kerosen, unica sursă de încălzire. Imediat lângă el se află baia, și e încăperea cea mai caldă din casă.

Radiatorul este motivul pentru care viața în camere se desfășoară cu ușile deschise. Alternativa este o viață privată la temperatura mediului înconjurător; însă e ianuarie, afară cade prima zăpadă, cea promisă zadarnic înainte de Crăciun și apoi de Anul Nou. Acoperișurile din Torino sunt albe, iar gara, aflată la doi pași de casă, e acoperită și ea de zăpadă, fapt care